

MAGYAR KURIR

A' FELSÉGES CSÁSZÁR ÉS APOSTOLI KIRÁLY KE-
GYELMES ENGEDELMÉBŐL.

Indúlt Bétsből, Kedden, Mártzius 29-dik napján, 1814-dik esztendőben.

B é t s.

E' már végéhez közelítő Böjtmás Ha-
vának 21-ik napján, délben 12 órakor, a'
Fels. Csász. Királyi udvarban, a' Ceremo-
niás szalában fényes Cercle (*) tartatott,
mellyben az oda felgyűlt mind két nem-
béli úri személyek, Eő Kir. Fő Hercegsé-
gének *Mária Beatrix* Mődenai Hercegz
Asszonynak, született Szabaudiai K. Hercegz
Asszonynak, *Victor Emmanuel* Szardiniai
Király és *Mária Trézia* Királynénak első
szülött leányának, *Ferentz* Austriai Fő Her-
czeg, Felséges Asszonyunk testvér bátyja
kedves élete párjának bemutatatak.

Noha a' közelebb elmúlt télnél ke-
ményelibet 's tartósabbat a' leg korosabb
emberek sem értek, és noha az elmúlt két
holnapban rendkívül sok hó és eső esett,
és az ezek után következett szörnyű hideg
csaknem egy réfnai vastagságú jéggel vonta
is bé a' nagy folyóvizeket, nevezetesen
a' Duna vizét, melly miatt méltán lehetett
mind itt, mind másutt a' tavaszi nagy ár-
vizektől félni: még is mindazáztal hálá le-
gyen a' kegyelmes egeknek, e' folyó hól-

nap 14-dikén a' nagy Dunában a' jég meg-
mozdulyán, minden kártétel nélkül lassan
lassan eltakarodott, és a' belső 's külső vá-
ros közt folyó Dunában volt vastag jeget is
megmozdította ugyan, de az azon lévő híd
lábak miatt csak néhány napokkal annak-
utánna seperhette azt el a' nagy Dunából
ehbe bényomúlt és megnevekedett víz.
Ezen egynehány napok alatt láttam legel-
sőben, hogy a' jeget is minázni, avagy
puskaporral felvettetni lehet. Ugyan is
látván az ide vala hidakra és vízi épületek-
re ügyelő fő építő mester, hogy a' hidak-
ban megakadott vastag jeget semmi erővel
meg nem lehet mozditani, azt három helyet,
mesterségesen megmináztatta, 's az által
olly nagy nyílást ütettet a' vastag jégen,
hogy hármad nap múlva magától meg-
hasadozván, egy ójjet az egész duna vizét
megtisztította.

Szövetséges Belgiom.

A' Nassau-Orániai Hertzeg, *VI. Vil-
helm Fridrik*, kinek ditsőséges ősei a'
Belgiomi hét szövetséges tartományokat a'

(*) *Cercle* Frantzia szó, tulajdonképen karikát, kerék'séget, és a brontsot is-
teszen. A' Főjedelmi udvaroknál Cerclenek vagy Circulusnak nevezetik az olly öszve-
gyűlés, mellyben a' meghívatott, vagy öszve gyűlt fő rendek fél hold forma linedban
ülnek díltanak.

II. Fejelet Spanyol Király kegyetlen uralkodása alól a 16. ik században szerentséssen felszabadította, de a' ki a' Frantzia revoluzio miatt támadt hosszú háború alatt ősi örökségeitől megfosztott, a' múlt 1813-ik esztendő vége felé, a' szövetséges Fejedelmeknek szerentsés fegyverek által a' Frantzia szolgaság alól felszabadítottván oda vissza hívattatott és vissza is ment; mindazonáltal olyan feltétel mellett, hogy azon szabad Respublikának új Constitutio adattasson, és annak politicus, törvényes és egyéb hibái megjobbítottassanak. Ez a' Fejedelem e' folyó Mártzius 2-ik napján egy decretumot, avagy végzést tétetett közönségessé, melly szerént azoknak a' nagy tekintetű Status polgároknak, a' kik azon Respublika Osztályaitól, mint nemzeti képviselők kiválasztattak, azon hólnap 28-ik napra Amsterdámba össze kell gyűlni. — Ez az igen bölts és hasznos rendelés, melly a' fellyebb nevezett új Fejedelem böltségségének és tiszta feltett tzeljának nyilván való tanúbizonyysága, ilyen módon kezdődik: — „Ez a' rendelés, úgymond, az egész szövetséges Belgiom boldogságát tárgyazza: arra való nézve az egész nép előtt esmeretessé kell annak lenni, a' lehetőségig bizonyossá kell a' népet arról tenni, hogy az ő betses haszna vétetett legyen tzelba, hogy a' vallásbéli szabadság semmi világi haszon által meg nem fog zavartatni, sőt inkább a' leg nagyobb kiterjedésben védelmeztetui, hogy az ifjúság neveltetését, és a' tudománybéli esmeretét a' Kormányzék szívére veszi, és minden rablántzoktól, mellyek az elmét lenyomhatnak és minden bátorságot megakadályoztathatnának, meg fogja szabadítani; hogy a' személybéli szabadság nem valamely üres hangszó legyen, hogy az nem valamely álnok gondolkodású, és tsalárd politikának furtsaságától függön; hogy a' törvényeknek sérthetetlen fenntartása és állandó regulák által való meghatározatása mindennek vagyonaát bátorságossá teszi; hogy

a' kereskedés, földművelés és industria, avagy iparkodás meg nem akadályoztatik, hanem mint a' Status és magánosok javoknak szabad folyamatajok vagyon, hogy a' közönséges adókegyaránt és igazságossan felosztatnak, hogy a' fiuantiak, (Kintstárak) és a' hadi hatalom, a' Status alkotmányának fundamentum oszlopai, mellyeknek közepette azok helybeztetve vanuak, és hogy következképen a' szabad népnek leg nagyobb 's leg betsesebb java, annak függetlensége vissza fog helybeztetődni.

Helvétziai Respublika.

Jól emlékezhetnek a' Magy. Kurirnak szorgalmatos, 's egyszersmind figyelmes Olvasói, hogy valamiut más országokban, úgy ebben a' szabad Respublikában is sok változásokat tett a' hódoltató Napoleon Császár, és ennek régi Constitutziója helyett, egymás alkotmányt állított abban fel, mellyet *Mediationális Akt*nak nevezett. — Mivel ezen új alkotmány által mind azon szabadsághoz szokott nemzet fundamentum épületje nagyon meg gyengített, mind más Európai nemzeteknek bátorságos megmaradások kétségessé tétetődött: mihelyt a' szövetséges hadi seregek a' Helvétziai földre léptek, leg első gondolatjokat is arra fordították az össze szövetkezett Hatalmasságok, hogy azon ártalmas alkotmányt eltöröljék, és olly Constitutziót készíttessenek azon szabad nemzettel, melly által annak mind köz boldogsága, mind a' többEurópai nemzeteknek bátorsága és tsendessége eszközöltessenek.

Noha az egész Helvétziában republikánusi az igazgatás formája, avagy ollyan, melly a' Királyi hatalommal ellenkezik, es semmi meghatározatlan uralkodást nem szenved: mindazáltal ez a' respublika kormányozás formája sem egyforma minden Kantonokban, hanem egyikben aristocratica, másikban democratica, harmadikban mixta, az az elegyes. Azoknak kedvekké

a' kiknek az ily terminusoknak, avagy mesterszóknek tanulására alkalmatosságok soha sem volt, szükségesnek ítélem azokat rövideden megmagyarázni. Hatféle igazgatásnak formája van Európában, ugymint 1) *Monarchia*, a' hol az egész hatalom egynek kezében van — 2) *Monarchico-aristocratica*, a' hol az uralkodó Fejedelem az ország rendjeivel együtt hoz törvényeket — 3) *Aristocratica*, a' hol a' Nemesek folytatják az Ország dolgait — 4) *Democratica*, a' hol a' nép maga magát igazgattya — 5) *Aristocratica-democratica*, a' hol a' nemesek, és a' népnek képviselői folytatják a' közönséges dolgokat — 6) *Despotica*, a' hol az uralkodó semmi törvényre nem ügyel, hanem mindent mivelhet, a' mi nékie tetszik, akár jó, akár rossz legyen az, mint p. o. a' Török Császár; es minden Ásiai és Afrikai uralkodók.

Azt mondám, hogy minden Helvéczai Kantonokban nem egy forma a' republicanusi igazgatás formája. A' Bernai, Lucerni, Basiliai, Solothurni, Schaffhauseni Kantonokban *aristocratica*; — A' Tigurumi, Uri, Schwici, Unterwaldi, Zugi, és Appenzeli Kantonokban *democratica*; — A' Friburgumiban *aristocratico-democratica*. — A' melly Kantonokban az igazgatás formája *aristocratica*, abban a' fő hatalom a' belső nagy Tanács kezében van; a' mellyekben *democratica*, azokban az egész nép kezében van a' felső hatalom; a' mellyekben pedig *mixta*, vagy elegyes az igazgatás formája, azokban a' nagy és kis Tanács a' kormányozó, mint p. o. a' Friburgiban, és azokban 71 nemes, vagy patriciai familiák viselik a' fő hivatalokat. a' Bazileai Kantonban, mellyben hasonlóképen elegyes, az az, *aristocratica* és *democratica* az igazgatás formája, a' felső hatalom az egyesült nagy és kis Tanács kezében van.

Mivel ez a' kormányozásban való különbség eleitől fogva sok villongást és bajt szült a' Helvétziai Republikában, most a'

Mediatio Actának eltöröltetése után, a' szövetséges Fejedelmeknek javaslásokra, a' régi Constitutziónak megjobbításában foglalatoskodnak a' Helvétziai Kantonok, és egynehányak már el is készítették, mint p. o. a' *Basileai* és a' *Bernai* Kantonok. Az elsőbnek Constitutióját, e' folyó Mártzius 4-ik napján, rendkívül öszve gyűlt Tanács eleibe terjesztette azt a' kis Tanács, mellyet, három tagokat kivéven, tsak nem mindnyájan helybe hagyták s elfogadták. Ez a' Constitutio 3 titulusra van fel osztva.

Az I. titulus szól a' *Bazileai Kantonnak felosztásáról, és a' Polgárok politicus állapotjokról, és 6 tizkelyt foglal magában, ugymint:*

1.) A' Bázeli Kanton 5 kerületre van felosztva, tudniillik a' *Bázeli, Waldenburghi, Sissachi, Liestali, és Alsó-Kerületekre.*

2.) A' négy falusi Kerületek 30, és a' nagy és kis város 15 választó tizekre vannak felosztva. A' városi választó tizeknek felosztása a' polgároknak számokra és állapotjokra nézve, igazságos erányúságra szorítottasson a' falusi kerületekben, úgy mindazáltal, hogy azok eddig volt felosztásokban maradjanak meg.

3.) A' választó czéhnek voksolásra alkalmas tagjainak tartassanak a' czéhnek minden polgári, és polgároknak fiait, vagy az ahhoz tartozó gyülekezetek, mellyek a' mi törvényeink szerint több esztendősek, és mástól nem függő állapotúak, az az, senki kenyerében és bérben nintsenek, senkinek alamisnájából nem élnek, sem nem fallíták sem nem accordatusok (az az, sem nem bankrotiroztak, sem a' költsönadókkal meg nem egyeztek), sem a' törvénysek által polgári jussoknak elvesztzésére nem ítéltettek. Minden Kantonbeli polgár tsak azokban a' tizekben gyakorolhattya a' maga voksa jussát, a' mellyekben ő gyülekezetbeli polgár.

4.) Minden Kantonbeli polgár, valamint Bazel városában, úgy minden azon

Kantonbéli gyűlékezletben elérheti, vagy megnyerheti a' polgári júst, a' már fean-
álló vagy ezután hozatandó törvényes meg-
határozásokban.

5.) Nemcsak minden Kantonbéli pol-
gár, hanem minden abban letelepeltt
Helvéziai polgár is a' törvényeknek meghatá-
rozása szerint köteles a' hadi szolgálata-
ra.

6.) Minden Kantonbéli polgárok, a'
Constitúzióban meghatározott rendelkezések
szerént egyenlő politika szabadságban él-
nek.

II. Titulus a' közönséges Tisztvi- lőköl.

a. A' törvénytevő Hatalomról, a' nagy Tanátsról.

7.) A' Kantonnak országoló jussai a'
150 tagokból álló nagy Tanáts kezében
vannak, melly a' törvénytevő hatalmat gyako-
rrollyá, következképpen nem csak olly tör-
vényeket hoz és ad, mellyeket néki a'
kis Tanáts eleibe terjeszt, hanem arra is
jussa van, hogy ő maga is törvényt pro-
jectállyon, úgy mindazáltal, hogy azt, an-
nak bévétetése előtt a' Kis Tanáts megvis-
gálása alá adja; ő tudniillik a' Nagy Ta-
náts határozza meg a' kérdésben lévő dol-
got; ő nevezzé ki a' Kantonoknak a' szo-
kott és rendkívül való gyűlésekre külden-
dő követjeit; ő határozza meg a' réájok
bízandó tárgyakat, s ő kíván tőlök száma-
adást végbe vitt dolgaikról; ő ad a' Kán-
tonbéli jószágoknak eladásokra engedelm-
et, egyedül ő van arra meghatalmazva,
hogy azokat az adókat, mellyek a' Status
szükségeire kívántatnak, ki rendelhesse;
végtére ő vizsgálly meg esztendőnként azo-
kat a' költségeket, mellyeket a' kis Tanáts
teszen a' Statusnak minden ágazatbéli szük-
ségeire.

8.) Minden két hónapban öszve gyűl
a' nagy Tanáts rendszeren, némelykor a'
hónap első hétfőjén. Hogyha a' munká-
ba vett tárgyak kívánnják, a' gyűlés ide-
jét meghosszabbíthattya az Előülő; hason-

lóképpen a' Kis Tanáts is öszve hívhattya a'
Nagy Tanátsot, ha igen fontosak a' del-
gok.

9.) A' Nagy Tanáts egyenesen a' tze-
hektől magok közzül választatandó 60, és
a' Nagy Tanátsból meghatározott módon el
fogadtatott tagokból áll. A' városi 13
tzehek két két, a' falusi 30 czehek pedig
egyegytagot választhatnak a' Nagy Tanáts-
hoz, hogyha a' czehektől választott tagnak helye
megüresül, azon esetben a' Kis Tanáts te-
szen arról rendelkezést, hogy a' Competens
czeh egy hónap alatt új tagot válasszon
a' megüresedett helynek bétöltésére; az
ily választás voksolás szerént megyen vég-
be. A' midőn a' Nagy Tanátsnak kell a'
megüresedett helyre valakit választani, ak-
kor mind addig elhalasztatik a' választás,
mig a' Nagy Tanátsban három hely ürese-
dik meg. Ebben az esetben a' Kis Tanáts
a' maga leg közelebb való gyűlésében a'
megüresedett helyekről a' Nagy Tanáts-
nak hírt ad, e' pedig titkos voksoknak
többsége által a' Kis Tanáts közzül 5, a'
Nagy Tanáts közzül 10 tagokat választ a'
választó Collegiumhoz, a' kik mingyárt ak-
kor a' szokott forma szerént megeskettet-
nek, minden továbbra való halasztás nél-
kül öszve gyűlnek, a' titkos voksoknak
többsége mellett alkalmas, és a' Constitu-
tíóban meghatározott tulajdonságokkal fel-
ruháztatott, a' megüresedett helyek bétöl-
tésének számához képcét háromszor annyi
személyeket projektálnak (t. i. egy üres
helyre hármat, két üres helyre hatot, há-
rom üres helyre kilentzet).

10.) Arra, hogy valaki a' Nagy Ta-
nátsnak tagja lehessen, szükség, hogy a'
választatandó a' Kantonban polgári jussal
birjon, 24 esztendős korát meghaladjá,
voksolható legyen, semmi kéressel nyert
és számadás alá vetett hivatalt ne visel-
lyen, és vagy fekvő vagy zálogba vett jó-
szággal birjon. Ezeknek a' megkívántató
tulajdonságoknak megvisgálásához miadjárt

a választás végződése után hozzá kell fog-
ni és a Kis Tanács által kirendeltetni.

β.) A végre hajtó Hatalomról a Kis Tanácsról.

11.) A Kis Tanács, a ki a Nagy Tanácsnak 25 tagjából áll, a kik abban viselt hivatalyokat megtartják, és a kik közt leg alább négynek a falusi kerületekből valóknak kell lenni, köteles a leg több Hatalomtól kiadott törvényeket végrehajtani; e projektálja vagy javasolja azokat a törvényeket a nagy Tanácsnak, a melyeket szükségeseknek itél, és azokról a tárgyakról, melyeket a tanácskozásra méltóknak tart, a maga jóváhagyó akaratját ki jelenti, ez a törvényeknek végrehajtására, a politikai rendnek fenn tartására, és egyéb kormányozásra tartozó tárgyaknak előmozdítására szükséges rendelkezéseket és végzéseketteszen és ad ki; e hoz minden kormányozást tárgyazó villongásokban utolsó szententziát, és a kormányozásnak minden részéről ez ad számot a Nagy Tanácsnak. — A Kis Tanács mindenkor öszve gyűl, a midőn a szükség kívánja. Ennek tagjait a Nagy Tanács titkos voksolás által szokta választani.

12.) Azok a két polgármesterek, a kiket a Nagy Tanács a Kis Tanács tagjai közzül titkos voksolás által nevez ki, mind a Nagy, mind a Kis Tanácsban egymást felváltva, és mindenik egy esztendeig viselik az előülőséget, a melyik hivatalban nietsen, ha a szükség kívánja, a másikat felváltja.

γ.) A Bírói Hatalomról.

13.) A Nagy Tanács 12 tagjaiból, és abból a szolgálathban nem lévő polgármestereiből, a ki az előülőséget folytattya, álló fő törvényszék, minden polgári és főbenjáró törvényes esetekben szokott itélni, és végső szententziát hozni. A fő törvényszéki tanácsos férfiak, a Kis és Nagy Tanácstól választatnak titkos és szabados voksolás által.

III. Titulus a közönséges Meghatározásokról.

14.) A fő Hatalomnak elintéztését, és az alóbb tisztségeknek organisatioját, a vagy alkottatását a törvény határozza meg végképen.

15.) Minden most fennálló törvények és rendeletek mind addig magok erejében maradjanak, míg azok a következő rendeletek által egyenként, és forma szerént el nem töröltetnek.

16.) Annak a vallásnak gyakorlását, melyet vall és hiszen a Kanton, bátorságossá teszi a Status Constitutiója.

17.) A Constitutio annak a jusnak megmaradásáért is magára vállalja a kezeséget, a mely szerént törvényes úton a déz-mákat és a fekvő jószágokra vetett adót meg lehet váltani.

Hadi Történetek.

1. A Frantzia Földön.

Tökélletes hitelt érdemlő Frantzia országi Tudósítások azt tartják hogy Lord Wellington az egyesült Anglus és Spanyol hadi seregnek fő vezérek, a múlt februárius 28-ik napján, a Pyrénéusi hegyeken innen, a Gaskoniai tartományban fekvő két városok, úgymint, Ourthes és St. Sever közt Soult Marsalt megtámadta, megvérté, és hátrább nyomta, a mely verkedésben 4 Fr. Generális, több Obersterek és fő rangú hadi tisztek öltettek meg, és 40 ágyút nyertek a győzedelmek. — Ezen tudósítások szerént mind közelebb közelebb nyomult Lord Wellington Bourdeauxhoz (Burdegalához mely Aquitaniának, a Garumna folyóvíz mellett fekvő igen szép, népes, és gazdag kereskedő városa). — Mivel erről a győzedelméről még eddig semmi hivatal szerént való tudósítást nem olvastunk, annak tökéletes hitelt adni nem is lehet.

Azon fényes győzelmekről, melyeket Prusszus Feldmarsal *Blücher*, e' folyó Mártzius 9-ik és 10-ik napjain a' Frantziákon vett, és *Fere* városát is elfoglalta, következendő bületin adatott ki a' Prusszus és Orosz armádák részéről: A' két ellenséges armáda közt, Mártzius 4-ik napjától fogva esett számos tsatázások után, Feldmarsal *Blücher* a' kormánya alatt lévő armádát Laon környékén, Mártz. 6-ik és 7-ik napjain össze gyűjtven, azt *Napoleon* Császár egész hadi erejével megtámadta; de az artilériának jól intézett tüze, a' számos ellenséget nem tsak megakadályoztatta, hanem sok emberét is elvesztegette, és *Victor*'s *Grouchy* Fr. Marsalokat megsebesítette. Mártzius 8-ik napján a' Marsal, *Blücher* armádájának következendő fekvése volt: A' *Bülow* Generál Lajtinánt osztály serege *Laon* városában és az annak oldala felé lévő tetőkön állott, a' Gróf *Langeron*, *Sacken*, és *Winzingerode* Orosz Generálisoké annak jobb szárnya, a' York és *Kleist* Prusszus Generálisoké, annak bal szárnyánál. — Mártzius 9-ik napján, a' Soissons-i országos úton elmarsirozott ellenség, a' sűrű ködöt használni akarván, a' Semilly és Ardoni falusi helységeket elfoglalni igyekezett. De minekutánna a' a' köd széllyel oszlott volna, a' Winzingerode és Bülow Generálisoknak corpusai parantsolatot vettek az ellenség megtámadására, meg is támadták mingyárt, és *Lanis-courtig* hátrább is nyomták. Dél után három óraker Feldmarsal *Blücher* arról tudósítatván, hogy a' Frantzia armáda a' Rénusi országos úton előbre nyomullyon, parantsolatot adott az eránt, hogy mihelyt a' *Sacken* és *Langeron* Generálisok corpusai oda érkeznének, mingyárt

támadják meg az ellenségnek bal szárnyát. Azonközben az éjtzaka bekövetkezően, egy Frantzia sereg osztály az *Athies* nevű falut elfoglalni igyekezett, az armádának egy része már éjjeli tüzeket rakott, a' midőn a' *Wilhelm* Prussziai Kir. Herceg, *Horn*'s *Ziethen* Prusszus Generálisok, és a' *Kleist* Generál corpusa nagy sietséggel oda érkezvén, az ellenség háta megett, a' ki magát bátorságban lenni gondolta, megjelentek, a' melly szempillantattól fogva nagy zűrzavarba esett a' Fr. armáda, és magát pelda nélkül való sietséggel vissza-vonta. Ekkor a' Feldmarsal *Blücher* armádaja is megbátorodott, és mivel a' lövés megtiltatott, a' katonák bajonettekkel, vagy puskájok végén lévő hegyes törökkel dolgoztak, és az ellenséges batteriák az első puzkaszó után elfoglaltattak, és a' *Marmont*'s *Arrighi* Frantzia Marsaloknak corpusai eltöröltettek. A' Kurirnak elindulásakor már 46 ágyú, 50 puskaporos szekerek foglaltattak el, és 2000 ember ejtetett fogságra, de még azután is sokan fogattattak el az erdőkben.

Feldmarsal *Blücher* nagyon dűséri az ezen verekedésben jelen volt Prusszus és Orosz Generálisokat, nevezetessen Eő Kir. Herczégességét *Wilhelmet*, a' ki nagy előmozdítója volt ennek a' fényes győzedelemnek. — Mártz. 10-ikén újokban megtámadta az ellenség a' *Blücher* Feldmarsal derekát és bal szárnyát, de semmire sem mehetett. Ugy láttzik, mintha azért mivelte volna ezt *Napoleon* Császár, hogy a' maga armádaja a' meg előzőtt napon egészen általtört jobb szárnyának könnyebséget szerezhessen. A' bekövetkezett éjjel *Chavignonig* hátrált a' Fr. armáda, a' hova a' könnyű-szerű seregek azt nyomba ütték.

Mártzius 22-dik napján adtak 100 Forint Conventziós pénzért 249 1/3 forintot Váltótzédulában. — Egy Császár aranyért 11 f. tot és 10 7/8 krt.

D. D. S.